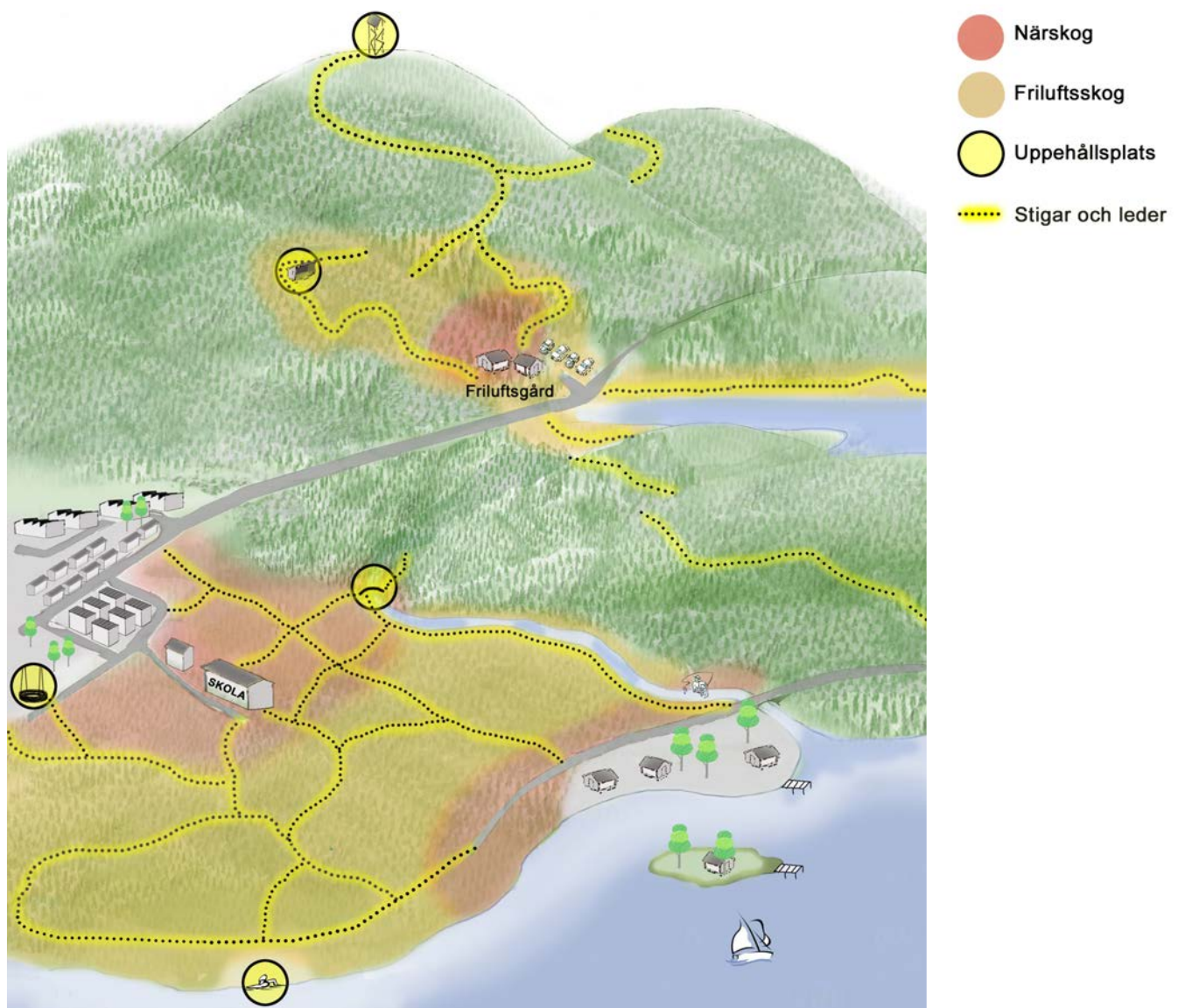

Introduktion till

Målbilder för hänsyn till friluftsliv och rekreation

Sverige har mål för friluftspolitiken som bland annat säger att det hållbara brukandet ska säkerställa att det finns tillgång till attraktiva kultur- och naturlandskap att utöva friluftsliv i. Skog är den vanligaste mil-

jön för friluftsliv. Såväl produktionsskogar som skyddade skogar används vid friluftaktiviteter. Vissa av dessa skogar söker sig folk till, andra vistas folk i för att de råkar finnas i närheten. Människor har olika

En bild över hur målbilderna kan förekomma i ett landskap. God kommunikation med nyttjarna är grundläggande för all hänsyn till friluftsliv och rekreation. Närskogar är de närmaste och mest nyttjade skogarna. Friluftsskogar är större allmänt nyttjade skogsråden. Uppehållsplatser avser punkter i landskapet där människor brukar vistas. Stigar och leder utgör de stråk människor färdas längs med genom landskapet. Illustratör: Bo Persson.

upplevelser av skogen och av hur skogsbruk bedrivs. Det påverkar hur de ser på brukande av skogarna och därför ska skogsbrukets aktörer ta hänsyn till friluftsliv och rekreation – skogens sociala värden.

Att skogsbrukets aktörer tar hänsyn till natur- och kulturvärden påverkar ofta friluftslivet positivt. I vissa miljöer kan det dessutom finnas anledning att tänka lite extra på friluftslivet när skogsägaren eller dennes ombud planerar skogliga åtgärder. Därför har skogssektorn tagit fram gemensamma målbilder för god miljöhänsyn till friluftsliv och rekreation.

Målbilderna gäller för områden där skogsbruk kan bedrivas med en hänsyn som riktas mot friluftsliv och rekreation. Målbilderna för hänsyn till friluftsliv

och rekreation blir annorlunda till sin karaktär då det sällan finns endast ett sätt att uppnå det som är önskvärt. Istället beskriver målbilderna de önskade tillstånden i punktform. Metoder att använda sig av finns i böcker, foldrar, filmer och på nätet.

En stor andel av skogen som är viktig för friluftsliv och rekreation ägs av privata markägare. När dessa inte har möjlighet att ta tillräcklig hänsyn för att samhällsmålen ska nås behöver samhället genom avtal eller andra verktyg kompensera markägaren. Idag kan naturvårdsavtal tecknas med skogens sociala värden som grund och Naturvårdsverket har i uppdrag att se över Nationell strategi för formellt skydd av natur.

Målbilder för god miljöhänsyn till friluftsliv och rekreation

Målbilderna omfattar skogar där skogsbruk kan bedrivas. Avsättningar för friluftsliv, frivilliga eller formella, ligger utanför målbilderna, men är ett kompletterande verktyg som kan användas när upplevelsevärdena är särskilt höga. Målbilderna är ordnade i en trappa, och finns för

- kommunikation,
- närskogar,
- friluftsskogar,
- uppehållsplatser samt
- stigar och leder.

Närskogar	Den närmsta, tillgängligaste och mest nyttjade skogen	Bevara skogskänsla och främja tillgänglighet	Kommunikation med nyttjarna	Avsättning för friluftsliv
Friluftsskogar	Allmänt nyttjade skogsområden	Variera hänsynen efter nyttjandet		
Upphållsplatser	Punkter där människor brukar vistas eller stanna till	Bevara upplevelsevärden och främja trivsamma miljöer		
Stigar och leder	Alla typer av rörelsestråk för friluftsliv och rekreation	Bevara framkomlighet och främja attraktiva färdupplevelser		

Sammanfattning av målbilderna för hänsyn till friluftsliv och rekreation. Trappan illustrerar att målbilderna överlappar och kompletterar varandra och varje trappsteg innebär en större betydelse av hänsynstagande till friluftsliv och rekreation. Kommunikation är en viktig komponent i alla målbilder. Avsättningar för friluftsliv är ett kompletterande verktyg som kan användas när upplevelsevärdena är särskilt höga.

God kommunikation med nyttjarna är grundläggande för all hänsyn till friluftsliv och rekreation.

Med närskogar menas den skog som ligger närmast bebyggelse, som är mest tillgänglig och som människor vistas i regelbundet.

Friluftsskogar är skogar som inte är närskogar,

men ändå används för friluftsliv och rekreation. Ofta finns någon typ av attraktion eller uppehållsplats i en friluftsskog.

Stigar, leder och uppehållsplatser finns i alla typer av skog och är speciellt viktiga i friluftsskogar och närskogar.

Kommunikation vid skogsbruksåtgärder

God kommunikation med nyttjarna är grundläggande för all hänsyn till friluftsliv och rekreation. Genom kommunikationen kan hänsynen förbättras och förståelsen öka för såväl betydelsen av upplevelsevärden som förutsättningarna för skogsbruk. Syftet med kommunikationen är att värna människors upplevelser i skogen och undvika en negativ upplevelse av skogsbruk. Kommunikation är ett bra sätt för skogsägare att få reda på vilka värden som finns i skogen. Det är också ett sätt att förbereda människor på att den skog de besöker kommer att förändras och berätta för dem varför det händer.

Skogsägaren eller dennes ombud ansvarar för att ta reda på vilka som nyttjar skogen och inleda kommunikation med dem. Därefter kan skogsägaren eller ombudet planera åtgärden utifrån befintliga upplevelsevärden och resultatet av kommunikationen.

Valet av metod för kommunikation beror av

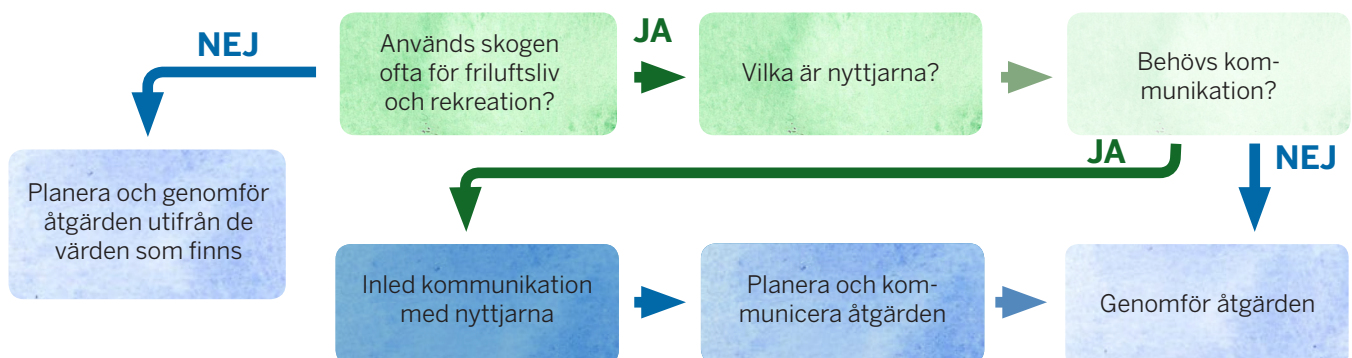
- hur högt värde för friluftsliv och rekreation som skogen har,
- hur tydligt det är vilka nyttjarna är och
- hur stort intresset för kommunikation är hos nyttjarna av området.

FOTO: JAN JOHANSSON

MÅLBILD FÖR GOD HÄNSYN

- Nyttjarna får veta att en åtgärd planeras, varför den utförs samt när den ska genomföras.
- Nyttjarna får veta hur åtgärden ska genomföras och på vilket sätt nyttjandet kan påverkas direkt och längre fram
- Nyttjarna får veta vilka möjligheter som finns att påverka åtgärdens genomförande.
- Skogsägaren får en tydlig bild av vilka värden för friluftsliv och rekreation som finns i skogen

Målbild för kommunikation vid hänsyn till friluftsliv och rekreation vid skogliga åtgärder. Det är viktigt att planera och genomföra kommunikationen innan åtgärden planeras klart, så att resultatet av kommunikationsinsatsen kan påverka planeringen. Detta gäller även de gånger det handlar om information snarare än dialog.

FOTO: SOFIA BLOMQUIST

Kommunikation är grundläggande för all hänsyn till friluftsliv och rekreation.

Metoder för kommunikation

Information i anslutning till åtgärder

Skogsägaren eller dennes ombud informerar nyttjarna vid åtgärder som har stor påverkan på friluftslivet. En tid innan åtgärden genomförs och under genomförandet finns information om

- vad, när, hur och varför åtgärder ska göras samt
- hur det kan påverka nyttjandet nu och längre fram.
- Informationen innehåller uppgifter om en kontaktperson dit man kan vända sig för att få svar på frågor.

Kanaler kan vara

- Informationsblad, skyltar,
- information på webben,
- annons i lokaltidningen eller
- affisch på en allmän anslagstavla.

Tidigare erfarenhet och dialoger får vara vägledande, men generellt kan sägas att det är bättre att informera en gång ”för mycket”, eftersom informationen skapar ett förtroende för skogsbruk hos nyttjarna.

Riktad information till nyttjarna

I de fall det är tydligt vilka nyttjarna är, men där de kanske inte använder området varje dag, kan en riktad information behövas. Exempel på detta kan vara

en lapp i brevlådan i närmaste villaområde, eller ett brev till en förening.

Dialog med nyttjarna

Dialog bör genomföras i god tid och med tydliga förutsättningar när det finns en nyttjare som vill föra dialog. Särskilt viktigt är det med dialog när det rör sig om en skog som nyttjas av någon samhällsinstitution eller förening. Olika aktörer kommer att behöva använda dialog vid olika tillfällen, men för den som har det långsiktiga ansvaret för ett skogsområde är relationen till nyttjarna viktig. En god dialog kan bygga den relationen med respekt och omtanke. Den goda dialogen uppnås genom:

- Att det finns en faktisk och tydligt definierad möjlighet för nyttjarna att påverka åtgärdens utförande genom dialogen.
- Ett aktivt och öppet deltagande.
- Att dialogen fortsätter även efter den aktuella åtgärden.

Samråd

Ibland kräver lagstiftning eller certifiering att skogsägaren eller dennes ombud genomför samråd. Då planeras ett sådant. Samråd sker under striktare form och dokumenteras.

FOTO: SOFIA BLOMQUIST

Genom en aktiv, ansvarstagande och kunskapsburen skogsskötsel med landskapsperspektiv går det i de flesta fall att kombinera produktion av virke och attraktiva miljöer. Nyckeln till framgång är planering, lokal anpassning och lokal dialog.

Närskog

Med närskog menas den skog som ligger närmast bebyggelse, som är mest tillgänglig och som människor vistas i regelbundet. Närskog känns igen framför allt genom närheten till där människor lever och verkar, men också genom spår av regelbundet nyttjande och god tillgänglighet. Närskog kan till exempel ligga i anslutning till:

- skolor, förskolor och vårdinstitutioner
- friluftsanläggningar och turistattraktioner
- tätorter, småorter och fritidshusområden

All skog nära dessa utpekade platser är inte närskog, däremot ger närheten en signal om att det kan vara en närskog. Lokala förutsättningar bestämmer närskogens geografiska utsträckning. Det varierar hur långt in i större skogar närskogen sträcker sig

men 200 - 300 meter in i skogen kan användas som riktmärke. Detta avstånd ger möjlighet till upplevelsen av att kunna gå in i skogen och få avskildhet. Så långt in i skogen dominerar skogskänslan över närheten till bebyggelse.

Närskogen har stor betydelse för människors livsmiljö, lekmiljö och naturvistelse. Att kunna gå in i en skog dagligen eller se en skog genom fönster och från uteplatser är upplevda värden som bidrar positivt till hälsa och välbefinnande. Närskogen är särskilt betydelsefull för barn, äldre och andra som inte tar sig så långt från bebyggelsen. Dess värden är ofta lokalt unika eftersom likvärdiga miljöer med motsvarande tillgänglighet ofta saknas. I närskogar är uppehållsplatser, stigar och leder viktiga komponenter.

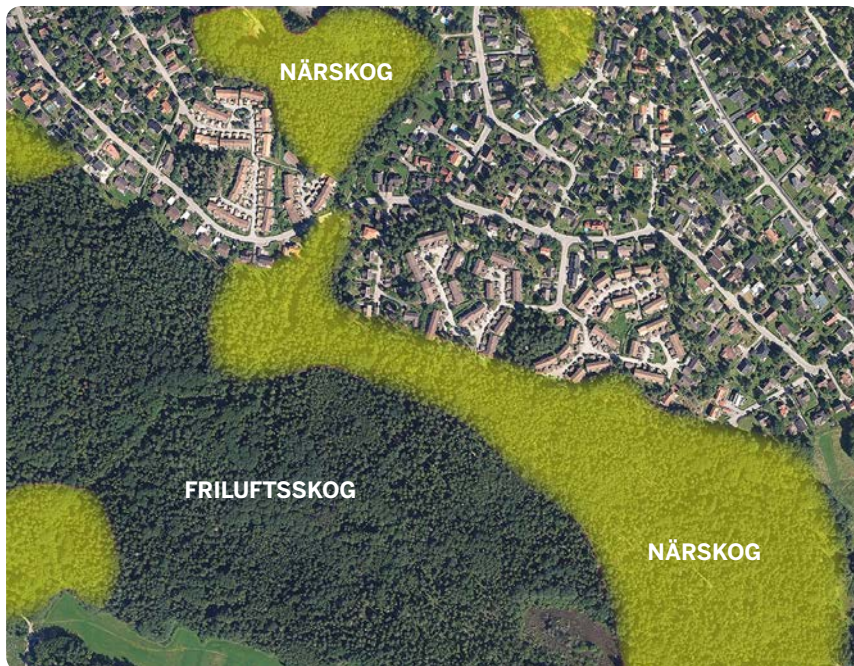

FOTO: BO PERSSON

Lokala förutsättningar bestämmer närskogens geografiska utsträckning.

MÅLBILD FÖR GOD HÄNSYN

Närskogar lockar människor i alla åldrar till besök och erbjuder goda möjligheter till lek, rekreation och naturupplevelser. Skogsskötseln anpassas efter de lokala förutsättningarna så att den bevarar eller förstärker närskogens värde för människors livsmiljö, friluftsliv och rekreation långsiktigt.

En skötsel inriktad på upplevelsevärden eller en avsättning för friluftslivs- och rekreationsändamål är ofta lämplig. Dessa möjligheter beaktas vid alla åtgärder. Det finns många sätt att uppnå detta varför vi beskriver det önskade tillståndet snarare än vägen dit.

- Informera närskogens nyttjare och inled vid behov en dialog inför åtgärder som kan ha stor påverkan på människors upplevelser av närskogen. Läs mer i målbilder för – kommunikation vid skogsbruksåtgärder.
- Körningen planeras så att körspår undviks. Även mindre körspår kan påverka upplevelse-

värdet på ett negativt sätt. Om skador uppkommer åtgärdas dessa snarast.

- God framkomlighet främjas i närskogen.
- Upplevelse av naturlighet och variation i struktur och trädslagsblandning eftersträvas i närskogar. Skötselåtgärderna gynnar en vegetation som är rik på arter, lövträd, bär och blommor.
- Vid skötsel av skogen eftersträvar man små åtgärdsenheter, ett varierat brukande och förhöjd avverkningsålder samt en hög andel stora och gamla träd. Om hyggen tas upp är dessa små och med omfattande hänsyn.
- Hyggesfria metoder kan hjälpa till att bibehålla skogskänslan och övervägs som alternativ.
- Om markberedning måste utföras, sker den skonsamt.

FOTO: HENRY STAHR

Genom en aktiv, ansvarstagande och kunskapsburen skogsskötsel med landskapsperspektiv går det i de flesta fall att kombinera produktion av virke och attraktiva miljöer. Nyckeln till framgång är planering, lokal anpassning och lokal dialog. Anpassa skogsskötsel i friluftsskogar efter lokala förutsättningar, nyttjande och upplevelsekvalliteter.

Friluftsskog

Med friluftsskogar avses skogar som är allmänt nyttjade för friluftsliv och rekreation men som inte är närskogar. De kan kännas igen genom att de har:

- hög tillgänglighet
- stignät, spår och leder
- uppehållsplatser och utflyktsmål
- attraktiva landskap med specifika natur- och kulturmiljöer
- ovanliga eller särskilt goda förutsättningar för friluftsliv och rekreation

- allmänt kända, utpekade och populära friluftsområden
- stor potential att utveckla höga värden för friluftsliv och rekreation.

Attraktiva friluftsskogar är en förutsättning för många friluftaktiviteter. Beroende på nyttjandet och de naturliga förutsättningarna varierar friluftsvärdena mellan och inom friluftsskogar. Upphållsplatser, stigar och leder utgör viktiga komponenter i friluftsskogar.

FOTO: LOVISA BERGSTRÖM

FOTO: SOFIA BLOMQUIST

I friluftsskogen varieras hänsynen efter nyttjandet. Uppehållsplatser, stigar och leder är viktiga komponenter.

MÅLBILD FÖR GOD HÄNSYN

Friluftsskogar med höga upplevelsevärden lockar människor till ett varierat och aktivt friluftsliv. Skogskötseln anpassas efter nyttjandet och de lokala förutsättningarna så att friluftsskogens värde för friluftsliv och rekreation förvaltas i landskapet.

- Friluftsskogens nyttjare informeras och vid behov inleds dialog inför åtgärder som kan ha stor påverkan på friluftsliv och rekreation. Läs mer i målbilder för Kommunikation vid skogsbruksåtgärder.
- God framkomlighet främjas exempelvis genom att ta vara på GROT. Planera körningen så att körskador undviks där det påverkar upplevelsevärdet på ett negativt sätt. Om skador uppkommer åtgärdas dessa snarast.

- Förstärkt hänsyn koncentreras till områden där nyttjandet och upplevelsevärdena är störst, dvs. i anslutning till närskogar, uppehållsplatser, stigar och leder samt i lokalt ovanliga och attraktiva skogs- och kulturmiljöer.
- Den upplevda hyggesstorleken begränsas. I landskapsperspektiv uppfattas friluftsskogen ha en hög andel fullvuxen och gammal skog.
- Alternativa skötselmetoder och skötselåtgärder som bevarar och utvecklar upplevelsevärdet övervägs.
- Upplevelse av naturlighet och variation i struktur och trädslagsblandning eftersträvas i friluftsskog. Art-, löv-, bär- och blomrik vegetation gynnas.

Skogssektorns gemensamma målbilder för god miljöhänsyn ger vägledning om hur miljöhänsyn bör tas vid skogsbruksåtgärder. De är något att eftersträva vid planering och genomförande av skogsbruksåtgärder och ska användas anpassat till aktuell trakts specifika förutsättningar. Aktuell målbild är framtagen i bred samverkan inom skogssektorn av en arbetsgrupp sammansatt av representanter från skogsnäringen, skogsägare, Skogsstyrelsen, andra berörda myndigheter, ideella organisationer och specialister inom aktuellt område. 2016-12-07. Mer information på www.skogsstyrelsen.se/malbilder

FOTO: LOVISA BERGSTRÖM

Genom en aktiv, ansvarstagande och kunskapsburen skogsskötsel med landskapsperspektiv går det i de flesta fall att kombinera produktion av virke med attraktiva miljöer. Nyckeln till framgång är planering, lokal anpassning och lokal dialog. Bevara och förstärk platsens ursprungliga upplevelsevärden.

Uppehållsplatser

Med uppehållsplatser avses här punkter där människor brukar vistas eller stanna till. Uppehållsplatser finns i eller i anslutning till skog, exempelvis:

- utsiktspunkter
- rastställen
- grillplatser
- badställen
- lekmiljöer

Uppehållsplatser är naturliga mötesplatser och målpunkter under skogsbesök och annan utevistelse och finns där upplevelserna eller förutsättningarna är som bäst. Uppehållsplatser finns i de flesta skogar och är speciellt viktiga i närskogar och friluftsskogar.

FOTO: BO PERSSON

FOTO: SOFIA BILMQUIST

FOTO: KRISTIAN SVEDBERG

Uppehållsplatser är naturliga mötesplatser och målpunkter under skogsbesök och annan utvistelse och finns där upplevelserna eller förutsättningarna är som bäst.

MÅLBILD FÖR GOD HÄNSYN

Uppehållsplatser ska locka till vistelse och är trivsamma och funktionella för ändamålet. Hänsynen anpassas efter uppehållsplatsens funktion och förutsättningar så att platsens huvudsakliga upplevelsevärden bevaras eller förstärks.

- Skogsägaren eller dennes ombud informerar nyttjare av uppehållsplatser och vid behov inleds en dialog inför åtgärder som kan ha stor påverkan på platsens upplevelsevärde. Läs mer i målbilder för – kommunikation vid skogsbruksåtgärder.
- Körskador förhindras vid uppehållsplatser. Även mindre körspår kan störa upplevelsen. Om skador uppkommer åtgärdas dessa snarast.
- Det är ofta lämpligt med en skötsel inriktad på upplevelsevärden och skydds-zoner och möjligheterna beaktas vid alla åtgärder
- En trivsam och attraktiv miljö främjas på uppehållsplatser, till exempel avseende estetik, utsikt, framkomlighet, solinstrålning, beskuggning och vindskydd. Detta görs vid planering av miljöhänsyn och genom att synliggöra karaktärsfulla träd, särpräglade naturformationer och kulturlämningar.
- Friluftsanordningar och kulturmiljöer skyddas från skador.

Skogssektorns gemensamma målbilder för god miljöhänsyn ger vägledning om hur miljöhänsyn bör tas vid skogsbruksåtgärder. De är något att eftersträva vid planering och genomförande av skogsbruksåtgärder och ska användas anpassat till aktuell tracts specifika förutsättningar. Aktuell målbild är framtagen i bred samverkan inom skogssektorn av en arbetsgrupp sammansatt av representanter från skogsnäringen, skogsägare, Skogsstyrelsen, andra berörda myndigheter, ideella organisationer och specialister inom aktuellt område. 2016-12-07. Mer information på www.skogsstyrelsen.se/malbilder

FOTO: MICHAEL EKSTRAND

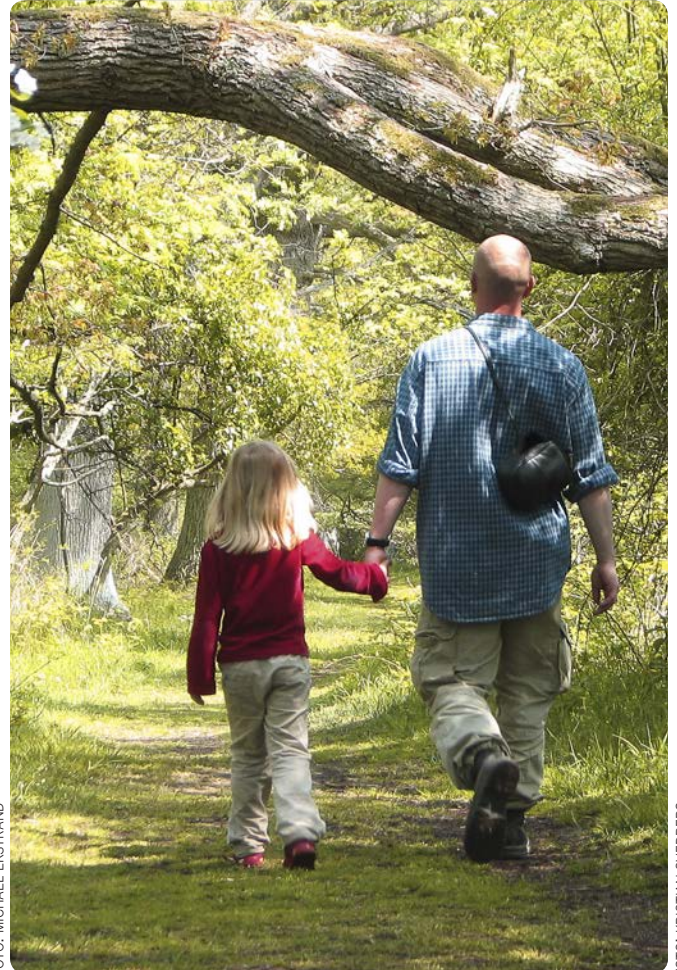

FOTO: KRISTIAN SVEDBERG

Genom en aktiv, ansvarstagande och kunskapsburen skogsskötsel med landskapsperspektiv går det i de flesta fall att kombinera produktion av virke och attraktiva miljöer. Nyckeln till framgång är planering, lokal anpassning och lokal dialog. Anpassa skogsskötsel så att stigens framkomlighet långsiktigt bevaras och attraktiva färdupplevelser främjas.

Stigar och leder

Stigen är den väg de allra flesta väljer att ta genom skogen. Den möjliggör såväl spontana skogsbesök som längre vandringar och hjälper människor att ta sig fram i skogen. Med stigar och leder avses här alla typer av rörelsestråk som nyttjas för friluftsliv och rekreation, exempelvis:

- skogsstigar
- gång- och cykelvägar
- motions- och skidspår
- vandringsleder

Stigar och leder finns i de flesta skogar och är speciellt viktiga i närskogar och friluftsskogar. Stigens funktion som naturligt vägval beror dels på dess framkomlighet, men också på de upplevelser som stigen bjuder på längs vägen. Stigar och leder kan också ha kulturhistoriska värden.

FOTO: KRISTIAN SVEDBERG

FOTO: KRISTIAN SVEDBERG

Stigar och leder finns i närskog, friluftsskogar och all övrig skog. Stigar och leder förbinder olika platser. Funktion och nyttjande kan variera med årstider.

MÅLBILD FÖR GOD HÄNSYN

Stigar och leder lockar till rörelse, är lättframkomliga samt erbjuder varierade och attraktiva upplevelser.

Stigens funktion som naturligt vägval genom landskapet bibehålls

Hänsynen till allmänt nyttjade stigar och leder anpassas efter nyttjandet så att deras funktion långsiktigt värnas.

- Framkomligheten på stigar och leder bevaras och främjas.

- Körskador förhindras vid stigar och leder. Om skador uppkommer åtgärdas dessa snarast.
- Markberedning och förnygring planeras så att stigens funktion bibehålls.
- Led- och spårmarkeringar sparas och skyddas från skador.
- Ta vara på möjligheter att främja attraktiva färdupplevelser. Detta görs vid planering av miljöhänsyn och beståndsgränser och genom att synliggöra karaktärsfulla träd, särpräglade naturformationer och kultur lämningar.

